

Kiedy umiera ktoś bliski

Jak rozmawiać z dziećmi i wspierać je – poradnik

Kiedy umiera ktoś bliski

Jak rozmawiać z dziećmi i wspierać je – poradnik

Pragniemy złożyć najszczerze kondolencje tobie, twojej rodzinie i znajomym, nieutulonym w smutku po tej ogromnej stracie. Wyrażamy współczucie z powodu bólu i cierpienia po śmierci ukochanej osoby.

Śmierć może przyjść w dowolnym momencie życia. Czasem jest spodziewana z powodu długotrwałej choroby czy starości. A czasem przychodzi nagle, bez ostrzeżenia.

Broszura ta została opracowana z myślą o rodzicach/opiekunach, a jej celem jest wyjaśnienie, jak dzieci i młodzież rozumieją śmierć oraz jak na nią reagują. Zawarto w niej także porady dotyczące wspierania dzieci po śmierci osoby bliskiej.

Broszura została przygotowana przez multidyscyplinarny zespół Funduszu Zdrowia i Opieki Społecznej w Belfaście (Belfast Health and Social Care) i oparta jest na publikacji opracowanej przez dr Nicholę Rooney, specjalistkę w dziedzinie psychologii klinicznej, do stosowania w szpitalu dziecięcym Royal Belfast Hospital for Sick Children.

Spis treści

	Strona
Jak dzieci rozumieją śmierć	4
Jak powiedzieć dziecku o śmierci osoby bliskiej	8
Jak pomóc dziecku w pożegnaniu	10
Potrzeby dziecka po śmierci osoby bliskiej	13
Poszukiwanie pomocy dla dzieci	16

Trudno jest wyjaśnić dziecku śmierć. Śmierć ukochanej osoby wpływa bowiem na nie bardzo głęboko. Jednak

wykazując wrażliwość i gotowość wsparcia, rodzice i opiekunowie mogą pomóc dzieciom przystosować się do odejścia ukochanej osoby i poradzić sobie z wywołanym tym zdarzeniem poczuciem straty i bólem.

Dorośli uznają czasem, że lepiej jest chronić dzieci i nie rozmawiać z nimi o śmierci. To normalne, że rodzice/opiekunowie nie są pewni, co powiedzieć dzieciom, kiedy nadchodzi wiadomość o śmierci kogoś bliskiego. Jednak badania i zgłoszenia od rodzin i samych dzieci pokazują, że dzieci lepiej radzą sobie w takiej sytuacji, kiedy otrzymają możliwie jak najszybciej odpowiednie informacje.

Jak dzieci rozumieją śmierć

Śmierć osoby bliskiej budzi w dzieciach podobne uczucia i emocje, jak u dorosłych. Odmienny jest jednak sposób okazywania tych uczuć, który może w rodzicach, opiekunach i innych dorosłych budzić zakłopotanie. Małe dzieci nie są w stanie utrzymać stanu smutku przez długi czas, dlatego w jednej chwili mogą być bardzo zmartwione, a za chwilę bawić się i śmiać. Czasem mogą początkowo wyjątkowo spokojnie przyjąć wiadomość o śmierci, a dopiero później odczuć z jej powodu intensywny smutek. Nazywamy to „skakaniem po kałużach” – w żałobę i poza nią. Rekcje tego rodzaju są normalne. Ważne jest, by dzieci miały szansę wyrazić żałobę wtedy, kiedy będą tego chciały. Dorosłemu może być ciężko pogodzić się ze zmianą nastrojów u dziecka, ponieważ my w takich sytuacjach odczuwamy smutek zazwyczaj przez cały czas. To, jak dzieci rozumieją śmierć, zależy w dużej mierze od ich wieku i zdolności poznawczych.

Sposób rozumienia śmierci wpływa na reakcje dzieci na nią, jak opisano to w kolejnych rozdziałach. Rozwój dzieci przebiega jednak z różną prędkością, przez co mogą rozumieć śmierć w sposób mniej lub bardziej dojrzały jak na swój wiek.

0–2 lata

Bardzo małe dzieci nie rozumieją, co oznacza śmierć, ale są wyjątkowo wyczulone na smutek osób je otaczających. Reagują na stratę ukochanej osoby i mogą jej szukać, a jeśli umieją już mówić – mogą wołać jej imię. Niemowlęta i małe dzieci mogą okazywać swoje cierpienie poprzez wyrażanie złości, większe niż zwykle zmęczenie, większą niesamodzielność i zależność emocjonalną lub strachliwość. Choć dzieci w tym wieku nie rozumieją znaczenia śmierci, mimo to ważne jest, by z nimi o tym porozmawiać. W miarę wzrastania i rozwoju zaczną rozumieć nieznanne im wcześniej pojęcia i słowa.

2–5 lat

Dzieci w tym wieku mogą nie rozumieć, że śmierć ma charakter ostateczny i że spotyka każdy żywy organizm. Ze względu na ograniczoną zdolność rozumienia, dzieci w tej grupie wiekowej mogą nie reagować wyraźnie na wiadomość o czyjejs śmierci. Na tym etapie rozumieją one wszystko bardzo dosłownie, dlatego ważny jest dobór słów. Nie należy wyjaśniać śmierci jako „odejścia” albo „uśpienia”, ponieważ informacje te mogą być dezorientujące dla dziecka. Lepiej jest mówić o „śmierci” i tym, że ktoś „umarł”, choć mówienie takich słów małym dzieciom może sprawiać dorosłym trudność. Małym dzieciom trudno jest pojąć, że osoba zmarła nie może wrócić w przyszłości. Dlatego należy wielokrotnie wyjaśniać im, że gdy ktoś umiera, nie będzie mógł już nigdy wrócić. Dzieci mogą pytać o następujące rzeczy:

- Czy w niebie można jeździć rowerem?
- Czy babcia nadal mnie widzi?
- Czy mama/tata będą z nami na wakacjach?

W ten sposób dzieci próbują sobie poukładać w głowie to, co się stało. Choć udzielenie odpowiedzi na te pytania może być trudne, należy na nie odpowiadać z możliwie jak największą cierpliwością i uczciwością, przypominając dziecku, że osoba ukochana nie może wrócić po śmierci.

We wszystkich rodzinach dochodzi do kłótni, wymiany nieprzyjemnych słów – w takich sytuacjach dzieci mogą mówić, że kogoś nienawidzą i chcą, by ta osoba umarła. U dzieci w tym wieku rozwija się wyobraźnia – często pojawia się u nich tzw. „myślenie magiczne”. Dlatego mogą być przekonane, że swoimi słowami albo życzeniami podczas kłótni spowodowały czyjąś śmierć. Bardzo ważne jest, by dzieci zrozumiały i usłyszały, że nic, co mówimy lub myślimy, nie może spowodować cudzej śmierci, ponieważ czasem dzieci obwiniają same siebie, gdy umiera ktoś bliski.

5–11 lat

W miarę upływu czasu dzieci zaczynają stopniowo rozumieć, że „wieczność” oznacza, iż śmierć jest nieodwracalna. Mogą jednak nadal czuć lub mieć nadzieję, że w mają moc odwrócenia tego, co się stało („Jeśli będę robić to, co mama mi każe, [imię] może wróci”). Podobnie jak w przypadku młodszych dzieci, należy im powiedzieć, że żadne nasze słowa ani myśli nie mogą spowodować czyjejs śmierci.

Dzieci lepiej rozumieją śmierć w wieku 8–10 lat. Stopniowo dociera do nich, że śmierć ma swoją przyczynę i że wszystkie żywe organizmy kiedyś umrą. Normalne jest, że zadają pytania o śmierć, nawet jeśli nie doświadczyły utraty nikogo bliskiego. Dzieci mogą okazywać ciekawość i zadawać pytania o tym, co dzieje się z chwilą śmierci lub po pogrzebie. Ważne jest, by odpowiedzi udzielił im ktoś, kogo pytania te nie zrażają. Dla ciebie mogą być one zbyt trudne – możesz chcieć zaangażować w tym celu kogoś spoza najbliższej rodziny.

Młodzież

Młodzież rozumie śmierć podobnie jak dorośli. Doświadczenie śmierci osoby bliskiej w wieku dorastania może być szczególnie trudne, ponieważ młodzi ludzie nie są tak dojrzały emocjonalnie jak dorośli. Rozumieją oni ostateczność śmierci i dostrzegają jej długofalowy wpływ na ich życie i życie rodziny. W tym wieku młodzi ludzie przechodzą radykalne zmiany fizyczne, emocjonalne i społeczne, przez co mogą być wyjątkowo wrażliwi i szczególnie mocno potrzebować wsparcia rodziny i innych osób bliskich. Młodzież częściej rozmawia o swoich uczuciach i doświadczeniach z przyjaciółmi niż z rodzicami/opiekunami. Rodzice/opiekunowie mogą martwić się o swoje dorastające dzieci i o to, jak sobie one radzą. Pomóc może zwrócenie się w tej sprawie do rodziców przyjaciół dziecka, nauczycieli i innych ważnych w jego życiu osób dorosłych, by mieć pewność, że dziecko rozmawia z kimś o swoich przeżyciach.

Jak powiedzieć dziecku o śmierci osoby bliskiej

Rodzice/opiekunowie często opisują swoją niepewność co do sposobu rozmawiania z dziećmi o śmierci. Choć nie ma gotowej recepty, jak to robić, mamy nadzieję, że poniższe wskazówki okażą się przydatne.

- Rodzicom/opiekunom może pomóc wspólne omówienie tego, co chcą powiedzieć dzieciom, zanim z nimi porozmawiają. Dzięki temu dziecko otrzyma takie samo wyjaśnienie od każdego.
- Porozmawiaj z dzieckiem jak najszybciej. Jeśli będziesz zwlekać zbyt długo, istnieje ryzyko, że dziecko dowie się o tym od innych lub wyczuje, że stało się coś złego i będzie się martwić.
- Ważne jest, by być możliwie jak najbardziej otwartym i uczciwym, a także by wyraźnie wyjaśnić dziecku, co się stało, słowami dla niego zrozumiałymi.
- Liczba potrzebnych dziecku informacji zależy od jego wieku i zdolności poznawczych. Małe dzieci nie wymagają złożonych wyjaśnień. Wystarczyć mogą słowa: „[Imię] chorował/a przez długi czas, lekarze i pielęgniarki starali się z całych sił, by mu/jej pomóc, ale był/a zbyt chory/a i zmarł/a”. Starsze dzieci i młodzież będą wymagały bardziej szczegółowego wyjaśnienia.
- Początkowo, po otrzymaniu informacji o śmierci, dzieci mogą być głównie zainteresowane tym, gdzie i kiedy nastąpił zgon. Nieco starsze dzieci mogą zapytać o to, jak zmarła ukochana osoba, zaś jeszcze starsze dzieci i młodzież będą także chciały wiedzieć dlaczego.
- Ważne jest, by używać słów „śmierć” i „zmarły” zamiast opisów, takich jak „poszedł/poszła spać na długi czas”, „straciliśmy go/ją” lub „wyjechał/a w podróż”. Takie stwierdzenia mogą dezorientować szczególnie małe dzieci, które mogą rozumieć je dosłownie i martwić się lub bać iść spać, zgubić się lub wyjechać w podróż.
- Młodszym dzieciom należy powiedzieć, że kiedy umiera człowiek, jego ciało już nie funkcjonuje i osoba taka nie potrzebuje powietrza do oddychania. Ważne jest, by powiedzieć dzieciom, że zmarły nie czuje głodu, pragnienia, bólu, ciepła ani zimna.
- U dzieci normalne są obawy o swoją przyszłość. Mogą one pytać: „Czy nadal mogę iść na przyjęcie urodzinowe kolegi/koleżanki?” albo „Kto odbierze mnie z basenu?”. Pomocna może być w takiej sytuacji zapewnienie dziecka, że regularne wydarzenia będą się w miarę możliwości odbywały normalnie albo – w przeciwnym wypadku – wyjaśnienie mu innych planów.

Jak pomóc dziecku w pożegnaniu

Możesz czuć się niepewnie, czy dzieciom pomoże widok osoby zmarłej po śmierci albo obecność na pogrzebie. Rodzice/opiekunowie często opisują, że jest to bardzo trudna decyzja, którą należy podjąć w czasie, gdy oni sami są w głębokiej żałobie. Każda sytuacja jest indywidualna, a ludzie mogą mieć różne opinie na ten temat. **Dzieci powinny mieć jednak szansę na pożegnanie zmarłego.**

Na podstawie badań oraz rozmów z dziećmi i młodymi ludźmi, którzy doświadczyli żałoby, zaleca się, by dzieci miały szansę zobaczyć po śmierci osobę ukochaną i wziąć udział w pogrzebie. Ważne jest, by zostały do tego dobrze przygotowane, a także by towarzyszyła im zaufana i znana osoba dorosła, która będzie umiała pewnie je wspierać i odpowiadać na wszelkie ich pytania. Starsze dzieci i młodzież mogą potrzebować porozmawiać o tym, jak się czują na myśl o zobaczeniu ukochanej osoby po śmierci lub o udziale w pogrzebie. Pomóc im może wyliczenie za i przeciw, by mogły samodzielnie podjąć decyzję.

Zobaczenie bliskiego po śmierci

- Przed zobaczeniem zmarłej bliskiej osoby, dzieci należy dobrze do tego przygotować. Należy im dokładnie opisać trumnę, salę, osoby obecne oraz osoby, które będą towarzyszyć dziecku.
- Ważne jest, by porozmawiać z dzieckiem o tym, jak wygląda bliska osoba (np. w co będzie ubrana), że zmienia

się kolor skóry oraz że staje się ona zimna.

- Niektóre dzieci, szczególnie początkowo, wolą trzymać się na dystans. Muszą wiedzieć, że wolno im to zrobić. Być może należy im także powiedzieć, że mogą dotknąć lub pocałować osobę ukochaną, ale że równie dobrze mogą zdecydować się tego nie robić. (Możesz także otrzymać informację, że ze względu na przyczynę śmierci dotykanie ciała nie jest zalecane).
- Ważne jest, by pozwolić dzieciom swobodnie podchodzić i odchodzić.
- Warto zadbać o to, by rodzina mogła spędzić czas tylko ze sobą. Jest to – co zrozumiałe – czas pełen emocji dla rodziny. Wszyscy mogą płakać lub być smutni. Ważne są prywatność, swoboda i czas spędzany razem.
- Dorośli mogą okazywać odpowiedni poziom emocji i płakać przy dzieciach, o ile potrafią to wyjaśnić.
- Pomóc może także danie dzieciom możliwości umieszczenia w trumnie czegoś o szczególnym znaczeniu – może to być karta, zabawka, wiersz, rysunek lub prezent. Bardzo ważne jest, by takim przedmiotem nie był ulubiony miś dziecka lub ukochany kocyk, ponieważ rzeczy te będą potrzebne dziecku w nadchodzących tygodniach. Druga w kolejności z ulubionych zabawek będzie w tej sytuacji dużo lepsza.
- Dzieci i młodzi ludzie mogą zaznaczyć, że nie chcą widzieć ukochanej osoby. Ważne jest, by uzyskać od dziecka wyjaśnienie powodów takiej decyzji. Należy ustalić, czy decyzja ta oparta jest na strachu lub obawie (np. o to, jak będzie wyglądał zmarły, czy o to, że dziecko może zostać wytrącone z równowagi), a nie na autentycznej chęci zapamiętania osoby bliskiej takiej, jaką była za życia. Jeżeli tak jest, pomocne może być zapewnienie dziecku wsparcia w obejrzeniu osoby ukochanej.
- Jeżeli przyczyna śmierci była traumatyczna i ciało uległo znacznemu uszkodzeniu, możesz zasięgnąć porady na temat tego, czy dzieci powinny oglądać zmarłego. W większości przypadków część ciała nienaruszoną urazem można oglądać i dotykać.

Obecność podczas ceremonii pogrzebowej

- Zasadniczo obecność na ceremonii pogrzebowej pomaga dzieciom. Ważne jest, by wiedziały one, co się wydarzy (np. kto będzie z nimi, gdzie będzie znajdowała się trumna) i miały szansę na zadanie pytań. Pomóc może także zaufana i znana osoba dorosła, która będzie umiała pewnie je wspierać i odpowiadać na wszelkie ich pytania.
- Korzystne dla dziecka może być także danie mu możliwości zdecydowania o tym, czy chce ono pełnić bezpośrednią rolę podczas pogrzebu (np. odczytać wiersz, położyć kwiat na trumnie) lub rolę pośrednią (np. napisanie karteczki do kwiatów lub wybranie organizacji dobroczynnej do dokonania darowizny).
- Jeżeli ty lub dzieci macie jakieś szczególne wierzenia dotyczące życia po śmierci – pocieszające może być ich wspólne omówienie.

Obecność na pogrzebie/podczas kremacji

- Niektórzy dorośli wolą, by dzieci nie były obecne na pogrzebie/przy kremacji, zaś inni uważają, że dzieci powinny tam być. Jeżeli chcesz, by dzieci były obecne, ważne jest, by były one do tego dobrze przygotowane i wiedziały, co się wydarzy, a także miały szansę na zadanie pytań. Pomóc może też zaufana i znana osoba dorosła, która będzie umiała pewnie je wspierać i odpowiadać na wszelkie ich pytania.
- Starsze dzieci i młodzi ludzie powinni mieć możliwość zdecydowania, czy chcą brać udział w pogrzebie/kremacji.
- Dzieci mogą mieć pytania dotyczące pogrzebów i kremacji. To normalne, że dzieci zastanawiają się nad tym i pytają, co dzieje się z człowiekiem po śmierci. Należy im przypominać, że kiedy człowiek umiera, jego ciało już nie funkcjonuje, nie potrzebuje powietrza do oddychania ani nie czuje głodu, pragnienia, bólu, ciepła ani zimna. Ważne jest, by odpowiedzi udzielił im ktoś, kogo pytania te one nie zrażają. Dla ciebie mogą być one zbyt trudne – możesz chcieć zaangażować w tym celu kogoś spoza najbliższej rodziny.

Potrzeby dziecka po śmierci osoby bliskiej

Zaspokajanie potrzeb dzieci po śmierci osoby ukochanej może być zniechęcające, szczególnie że i ty jesteś w żałobie, a twoje zasoby emocjonalne i fizyczne są ograniczone. Pamiętaj, by być dla siebie wyrozumiałym, nie oczekiwać od siebie zbyt wiele. Nie zapominaj, że ty też potrzebujesz wsparcia. Dzieci w żałobie mają wiele potrzeb – mamy nadzieję, że podane tu wskazówki okażą się pomocne.

Jak pomóc dzieciom czuć się bezpiecznie

W tym okresie normalne jest, że dzieciom jest trudno oddzielić się od rodziców/opiekunów. Dzieci mogą chodzić za rodzicami/opiekunami po domu lub prosić o wzięcie ich na kolana.

- Należy unikać niepotrzebnego rozdzielania się, a kiedy jest to konieczne, należy dziecko odpowiednio do tego przygotować .
- Dzieciom pomaga przytulanie, obejmowanie i pocieszanie emocjonalne. Dzieci potrzebują zapewnienia, że choć i ty jesteś w żałobie, nadal potrafisz się nimi zaopiekować i że są nadal kochane i ważne.
- Dzieciom pomoże powrót do ustalonego porządku zajęć lub stworzenie go (np. stała pora spania, posiłków, codziennych zajęć) . Dzieci czują się bowiem najbezpieczniej, kiedy wiedzą, co mają robić i czego się spodziewać – pomaga im w tym stały porządek zajęć. Bardzo pomaga także powrót do poprzednich granic i normalnych zasad, dzięki czemu dzieci czują się bezpieczne.
- Po utracie bliskiej osoby dzieci mogą mieć problemy ze spaniem. Często miewają koszmary o tym, że ktoś przyjdzie i je zabierze albo że umrą także inni członkowie rodziny. W takich sytuacjach wymagają potwierdzenia, że są bezpieczne i nic nim nie grozi. Pomóc może także pozostawienie im zapalonego światła. Młodsze dzieci mogą chcieć spać w twoim łóżku. Ponieważ później może być trudno zerwać z takim zwyczajem, lepsze może być uspokojenie dziecka i położenie go z powrotem spać we własnym łóżku.
- Zadbaj o to, by znaczące osoby w życiu dziecka (np. nauczyciele, opiekunowie, liderzy grup młodzieżowych) wiedziały o śmierci i mogły także zapewnić mu odpowiednie wsparcie.

Jak pomóc dzieciom radzić sobie z emocjami

Dzieci uczą się od dorosłych przeżywać żalobę, dlatego możesz okazywać przy nich odpowiedni poziom emocji i płakać, o ile potrafisz wyjaśnić, co cię smuci albo złości. Dzieci muszą same znaleźć sposób na okazywanie emocji dotyczących życia i śmierci zmarłej osoby bliskiej.

- Dzieci muszą wiedzieć, że nie ma nic złego w tym, że się smucą, ale także w tym, że są szczęśliwe i bawią się, kiedy zdarza się coś bardzo smutnego. Nadal także potrzebują obchodzić urodziny i inne szczególne okazje. Dość często zdarza się, że małe dzieci odreagowują swoje doświadczenie straty poprzez zabawę.
- Dzieci mogą mieć z członkami rodziny i przyjaciółmi wyjątkowe i szczególne relacje, które często charakteryzują się wielką miłością, ale także czasami ogromną złością. Po śmierci osoby bliskiej dzieci często czują się winne swoich napadów złości – ważne jest, by miały świadomość, że to normalne. Należy im przypominać, że żadne nasze słowa ani myśli nie mogą spowodować czyjejś śmierci. Pomóc może także zapewnienie ich, że były kochane przez zmarłego. Przypomnij im o dobrych uczynkach na rzecz ukochanej osoby i zachęć je do przywoływania szczęśliwych wspomnień.
- Dzieci mogą okazywać swoją żalobę poprzez zachowania agresywne. Mogą one objawiać się w domu poprzez napady złości lub kłótnie z rodzeństwem, a także w szkole poprzez problemy z dyscypliną w klasie i utarczki z kolegami i koleżankami. W ten sposób wyrażają złość na niesprawiedliwość przeżywaną przez nie straty. Mogą winić ciebie za dopuszczenie do śmierci bliskiej osoby albo złościć się, że zostały porzucone. Chwal mocno dobre

zachowanie i stanowczo sprzeciwiaj się zachowaniu, które twoim zdaniem jest niedopuszczalne. Możesz pomóc dziecku poradzić sobie ze złością, rozmawiając z nim o niej.

Jak pomóc dzieciom mówić o wspomnieniach

Rozmawianie o wspomnieniach i zmarłej osobie, a także oglądanie zdjęć, filmów/nagrań na DVD i pamiątek jest ważne dla dzieci.

- Dzieciom pomagać może przebywanie z odzieżą i przedmiotami należącymi do ukochanej osoby. Z upływem czasu i wraz z pojawiającą się twoją gotowością do tego możesz pozwolić dzieciom wybrać przedmioty, które chcą zachować na pamiątkę.
- Innymi sposobami na zachowanie pamięci o zmarłym jest wypełnienie specjalnych szkatulek pamiątkami lub stworzenie albumów ze wspólnymi wspomnieniami.
- Ważne jest, by zachować szczególne wspomnienia i zdjęcia dla dzieci, szczególnie dla tych bardzo małych, które mogą nie mieć wielu wspomnień po ukochanej osobie.

Poszukiwanie pomocy dla dzieci

Wiele rodzin radzi sobie, korzystając ze wsparcia dalszych krewnych i znajomych lub z innych źródeł, takich jak grupy wyznaniowe i grupy wsparcia. Jeżeli chcesz porozmawiać o reakcji swojego dziecka na stratę lub uzyskać dodatkowe informacje, poniżej podajemy dane kontaktowe instytucji, które zapewniają porady i wsparcie. Jeśli z kolei martwisz się tym, że twoje dzieci wykazują oznaki zachowań odmiennych niż zwykle, albo czujesz, że może im pomóc wsparcie spoza rodziny, także zgłoś się do podanych instytucji.

Lokalne organizacje wsparcia *

Barnardo's Child Bereavement

Dział wsparcia

453 Ormeau Road

Belfast BT7 3GQ

Tel.: 028 9064 5899

www.barnardos.org.uk/childbereavementservice

Porady i informacje

dla rodziców dzieci

w żałobie

Cruse Bereavement Care

Biuro regionalne

Graham House

Knockbracken Healthcare Park

Saintfield Road

Belfast BT8 8BH

Tel.: (028) 9079 2419

www.cruseni.org

Infolinia: 0844 477 9400

Pamiętaj nasze dziecko (Remember our child) Tel.: (028) 9079 7975

Wszelkie rodzaje żałoby

Family Trauma Centre (ośrodek psychoterapii dla ofiar)

1 Wellington Park

Belfast BT9 6DJ

Tel.: (028) 9020 4700

Nagła lub traumatyczna

śmierć dziecka

Krajowe organizacje wsparcia

Childhood Bereavement Network	www.childhoodbereavementnetwork.org.uk	
Winston's Wish	www.winstonswish.org.uk	
Child Bereavement Charity	www.childbereavement.org.uk	www.childbereavement.org.uk

Informacje Funduszu Zdrowia i Opieki Społecznej w Belfaście

Fundusz Zdrowia i Opieki Społecznej w Belfaście na swojej publicznej stronie internetowej prowadzi sekcję dla osób w żałobie. W sekcji tej znajdują się informacje zawarte w niniejszej broszurze oraz w innych broszurach z tej serii.

Adres strony internetowej: www.belfasttrust.hscni.net

Wszyscy pracownicy Funduszu w Belfaście starają się rozumieć i uczyć na podstawie doświadczeń naszych pacjentów i ich krewnych. Jeżeli chcesz przekazać nam uwagi dotyczące dowolnego aspektu świadczonej opieki, prosimy o kontakt z:

Trust Bereavement Coordinator (koordynator Funduszu ds. żałoby)

1st Floor

Bostock House

Royal Group of Hospitals

Grosvenor Road

Belfast

BT12 6BA

Jeżeli nie jesteś zadowolony(-a) z dowolnego aspektu świadczonej opieki i chcesz złożyć skargę, prosimy o kontakt z:

Complaints / patient liaison manager (kierownik ds. skarg / kontaktów z pacjentami)

McKinney House

Musgrave Park Hospital

Stockmans Lane

Belfast

BT9 7JB